

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Основна информация:

Име на курса:

ТРАДИЦИОННИ НАРОДНИ ИНСТИТУЦИИ И НОРМАТИВНОСТ НА БАЛКАНИТЕ

Лектор: доц. д-р Петко Христов, ИЕФЕМ - БАН

Телефон: +359 897307591

Имейл: petko.hristov@iefem.bas.bg, hristov_p@yahoo.mail

Лектор: доц. д-р Мила Маева, ИЕФЕМ - БАН

Телефон: +359 878 923083

Имейл: mila.maeva@iefem.bas.bg, mila_maeva@yahoo.co.uk

Хорариум: 30 учебни часа

Анотация (до 150 думи):

Лекционният курс цели да запознае докторантите с утвърдените през вековете принципи на интеграция, форми на регламентация и начин на функциониране на онези етно-културни общности, в рамките на които е протичал цялостния социален и културен живот на Балканите.

От голямото разнообразие на социо-културни общности, изградени в рамките на балканските традиции, във фокуса на лекционния курс ще бъдат онези от тях, чиято интеграция почива на най-важните за съответните народни култури принципи и традиционни ценности: принципът на възпроизводство и наследяване, териториалният и религиозният принципи, полово-възрастовия принцип на социално разделение, професионално-поминъчния принцип на общностно изграждане и дублиращият кръвното родство принцип за ритуално изграждане на алтернативни социални структури. Същевременно тези основни за балканските народи социо-културни общности ще бъдат проследявани в тяхната динамика във времето и пространството – доколко традиционните принципи на интеграция и регламентация на социокултурния живот се възпроизвеждат при социална мобилност/миграция и в условията на модернизацията, съпътстваща съществуването на националните държави на Балканите; доколко те определят съвременните жизнени стратегии в условията на глобализация; определящи ли са тези традиционни народни институции за днешната културна идентичност на различните балкански народи.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Тематично съдържание на курса (кратко описание по теми или модули):

- 1. Увод в изучаването на традиционните институции и народна нормативност на Балканите:** дискусии за терминологията, характера и историята им; балканският архаизъм – реален или “изобретен”. (3 часа)
- 2. Брак и родство, семейство и социални мрежи на Балканите.** Съществува ли специфичен “Balkan Family Pattern”? Ритуалното създаване и поддържане на алтернативна родствена структура на Балканите (кумство, побратимство/ посестримство, осиновяване). (3 часа)
- 3. Племенната организация в Западните Балкани** и родовият принцип при изграждане на кръвно-родствените общности. Метаморфозите на патрилинейността в цялостния икономически, социален, ритуален, идеологически и политически живот; Ендрю Симич и “криптоматриархата” на Балканите. (3 часа)
- 4. Териториално-съседските общности и техните институции:** селските/градските общности и тяхната регламентираща роля за цялостния социален живот на Балканите. (3 часа)
- 5. Религиозните общности I:** църковната община/ *енорията*, нейната организация, функции за ритуалния процес и моделиращо значение за цялостния културен живот на православни и католици; същността на народното християнство на Балканите. (3 часа)
- 6. Религиозните общности II:** мюсюлманската общност/ *уммата*, нейната организация, функции за ритуалния процес и моделиращо значение за цялостния културен живот на сунитите и хетеродоксните мюсюлмани на Балканите. Ролята на *джема* при тарикатските ордени. (3 часа)
- 7. Институции на полово-възрастовото разделение на традиционното село на Балканите:** стари и млади, предци и потомци, традиционни gender-роли и нормативност. Ритуализирани форми на социално общуване: предбрачните събирания на младите, балканската кръчма и градското кафене. (3 часа)
- 8. Традиционни професионално-поминъчни дейности и форми на тяхната народна регламентация I:** Организация и функциониране на *еснафа* на Балканите. (3 часа)
- 9. Традиционни професионално-поминъчни дейности и форми на тяхната народна регламентация II:** Форми и организация на временните трудови миграции (*гурбет*) на Балканите; мъжки гурбетчийски тайфи и момински жътварски чети. (3 часа)

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

10. Пътища и динамика на модернизацията на Балканите през 19-20 век: отношението между националните институции (държава, църква, училище, армия) и народните форми на регламентация на социалния живот на малките общности – традиции и промени. (3 часа)

Форми на обучение и оценяване:

Присъствено и онлайн, на български и английски език

Курсът завършва с курсова работи и (опционално) публикация

Компетентности, придобити в резултат на обучението (3-5 точки):

- Придобиване на задълбочени познания за традиционните народни институции, форми на социална организация и нормативни системи на Балканите в исторически и сравнителен план.
- Развитие на умения за анализ на социокултурни процеси, свързани с родство, религиозни общности, локални форми на самоуправление, професионални организации и традиционни механизми за социална регулация.
- Усвояване на интердисциплинарни методологически подходи за изследване на традиционната култура, социалната нормативност, идентичностите и процесите на модернизация и трансформация на Балканите.
- Формиране на компетентности за критично интерпретиране на връзката между традиционните институции, социалната памет, културната идентичност и съвременните процеси на мобилност, миграция и глобализация.
- Развитие на способности за самостоятелна научноизследователска работа, академично писане и подготовка на аналитични текстове и публикации в областта на етнологията, антропологията и балканистиката.

Литература:

Основна:

Брунбауер, У. Мюсюлмански и християнски домакинства в Родопите от втората половина на XIX до първата половина на XX век. – Българска етнология.1-2, 1999, 44-69.

Генчев, С. Кумството у българите. – В: Очерци по българска етнография. Велико Търново, 1996, 309-363

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Георгиев, Г. Освобождението и етнокултурното развитие на българския народ. С., 1979

Георгиева, Цв. Светът на българите през ранните столетия на османското владичество (XV-XVII в.). С., 1997.

Грозданова, Е. Българската селска община през XV-XVIII в. С., 1979.

Маренин, Н. Албания и албанците. С., 1902.

Митерауер, М. Един архаичен реликт? “Балканското семейство” в дискусия. – В: Балканистичен форум. 2, Благоевград, 1994, 5-32.

Пешева, Р. Семейството и неговото историческо развитие. – В: Етнография на България. Т. I, София, 1980, 286-302.

Тодорова, М. За епистемологичната стойност на семейните модели: Балканите в европейския контекст. – Балканистичен форум. 3, Благоевград, 1996, 51-63

Тодорова, М. Балканското семейство. С., 2002

Тодоров, Н. Балканският град. С., 1972.

Христов, П. Увод в изучаването на институциите в българската народна култура. – В: Сборник в памет на Татяна Колева. София, 1998, 27-34.

Христов, П. Нормите на поведение и социалното конструиране на пола: полови (gender) особености в процеса на “наследяване” на ритуалните роли в южнославянските култури на Балканите през първата половина на XX век. – В: Балканистичен форум. 1-2-3, Благоевград, 2002, 66-69.

Христов, П. Общности и празници. Служби, слави, събори и курбани в южнославянското село през първата половина на XX век. С., 2004

Христов, Хр. Българските общини през Възраждането. С., 1973.

Чаулев, П. Скипия (Албания). Цариград, 1924.

Цанева, Е; М. Иванова Родството и неговите институции в българската преиндустриална култура, том 1 и том 2, София 2025

Ѓаро Џмегаќ, Ј. New evidence and old theories: multiple family households in northern Croatia. – In: Continuity and Change. 11(3), Cambridge: C.U.P., 1996, pp. 375-398.

Friedl, E. Vasilika - a Village in Modern Greece. New York, 1962.

Georgieva, I. The Bulgarian Kinship System. – In: Ethnologia Slavica. III, Bratislava, 1971, pp.151-157.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Halpern, J.; K. Kaser; R. Wagner Patriarchy in the Balkans: Temporal and Cross-Cultural

Approaches. – In: The History of the Family, Vol.1, No 4, 1996, pp. 425-442

Hammel, E. Alternative Social Structure and Ritual Relation in the Balkans. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1968.

Hammel, E. The Zadruga as Process. – In: Laslett, P.; R. Wall (Ed.) Household and Family in Past Time. Cambridge University Press, 1972, pp. 335-373

Hammel, E. Reflection on the Zadruga. – Ethnologia Slavica. VII, Bratislava, 1975, pp. 141-151.

Hammel, E. Household Structure in Fourteenth-Century Macedonia. – Journal of Family History. 5, 1980, pp. 242-273.

Kaser, K. The Balkan Joint Family. – In: Social Science History. Vol. 18, 2, 1994, 243-269.

Kaser K., J. Halpern Contemporary Research on the Balkan Family, Anthropological and Historical Approaches. – Гласник Етнографског института САНУ, XLVI, Београд, 1997, 63-72.

Mitterauer, M. A Patriarchal Culture? Functions and Forms of Family in the Balkans. – In: Beiträge zur historischen Sozialkunde. Special Issue, 1999, pp. 4-20.

Simić, A. Machismo and Cryptomatriarchy: Power, Affect, and the Authority in the Contemporary Yugoslav Family. Ethos, 1983, vol.11, 66-86.

Stirling, P. Turkish Village. London, 1965.

Допълнителна:

Грънчаров С., Балканският свят. 2001, София.

Желязкова, А. Разпространението на исляма в Западнобалканските земи под османска власт XV - XVIII век. С., 1990.

Караџић, В. Етнографски списци о Црной Гори. Београд. 1985.

Караџић, В. Описаније Србије. Избрана књижевна проза. 1987, Београд.

Селищев, А. Семейната “служба” (курбан) в България и Македония и сръбската “слава”. – Македонски преглед. Год. V, кн. 2, София, 1929, 33-77.

Христов, П. “Дуркината нива” и сватбеният дарообмен. – Българска етнология. 3-4, 1999, 56-76.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

- Brunnbauer, Ulf; Karl Kaser** (Hg.) Vom Nutzen der Verwandten. Soziale Netzwerke in Bulgarien (19. und 20. Jahrhundert). Böhlau, Wien, 2001
- Byrnes, R.** /Ed./ Communal Families in the Balkans: the Zadruga. London, 1976.
- Cohen, A.P.** The Symbolic Construction of Community. London/New York, 1985.
- Dojaka, A.** L'exogamie chez les albanais – L'Ethnographie Albanaise, 1979, vol. VIII, p. 73-88.
- Drake, M.** (Ed.) Time, Family and Community. Perspective on Family and Community History. The Open University, Blackwell, 1994.
- Erlich, V.** Family in Transition. A study of 300 Yugoslav Villages. Princeton, 1966
- Filipović, M.** Among the People. Native Yugoslav Ethnography. University of Michigan; Ann Arbor, 1982 [Филиповић, М. Човек међу људима. Београд, 1991]
- Goody, J.** The Development of the Family and Marriage in Europe. CUP, Cambridge, 1983
- Hajnal, J.** Two Kinds of Preindustrial Household Formation System. – In: Population and Development Review. V.8, No 3, 1982, 449-494.
- Kazer, K.** Porodica i srodstvo na Balkanu: Analiza jedne kulture koja nestaje. Beograd, 2002 [Kaser K., Familie und Verwandtschaft auf dem Balkan. Analyse einer untergehenden Kultur. Wien-Köln-Weimar, 1995]
- Laslett, P.** Family and Household as Work Group and Kin Group: Areas of Traditional Europe Compared. – In: Wall, R.; J. Robin; P. Laslett (Eds.) Family Forms in Historic Europe. Cambridge University Press, 1983, pp. 513-563
- Naumović, S.** Romanticists or Double Insiders? An Essay on the Origins of Ideologised Discourses in Balkan Ethnology. – In: Ethnologia Balkanica. 2, 1998, pp. 101-120.
- Ninić, I.** Migrations in Balkan History. Belgrad, 1989.
- Obrebski, J.** Ritual and Social Structure in a Macedonian Village. Ed. by Barbara Kerewsky-Halpern and Joel M. Halpern, University of Massachusetts, 1977
- Pavković, N.** Selo kao obredno-religijska zajednica. Balkanski sloveni. – In: Etnološke sveske, I, Beograd, 1978, 51-65.
- Rihtman-Auguštin, D.** O ženskoj subkulturi u Slavonskoj zadruzi. – In: Žena u seoskoj kulturi Panonije. Zagreb, 1982, 33-38.
- Segalen, M.** Historical Anthropology of the Family. Cambridge University Press, 1986

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Simić, A. Urbanization and Modernization in Yugoslavia: Adaptive and Maladaptive Aspects of Traditional Culture. - In: Kenny, M.; David I. Kertzer (Eds) Urban Life in Mediterranean Europe: Anthropological Perspectives. Urbana: University of Illinois Press, 1983, 203–224.

Stahl, P. Household, Village and Village Confederation in South-Eastern Europe. New York, 1986

Допълнителна информация (по желание) (например: специални изисквания, лабораторно оборудване, предварителни знания):